

Т. Ю. Коритько,

кандидат економічних наук,

Інститут економіки промисловості НАН України, м. Київ

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку вітчизняної економічної науки характеризується підвищенням уваги до інвестицій та інвестиційної діяльності як чинників стрімкого економічного зростання та інвестиційного розвитку підприємств.

Проблеми досягнення стабільного економічного зростання на підприємствах, які випускають продукцію з високою доданою вартістю, стають ключовими. Важливе місце у вирішенні даної проблеми відводиться інвестиціям, оскільки вони зумовлюють напрями та інтенсивність розвитку підприємств. Саме за рахунок динамічного зростання інвестицій, які трансформуються у інновації, у нові конкурентоздатні виробництва, здійснюється економічне зростання, технологічна модернізація, і на цій основі підвищуються кількісні і якісні показники господарської діяльності підприємств, які випускають продукцію з високою доданою вартістю.

Аналіз останніх досліджень. Питанням інвестиційної активності підприємств присвячені праці таких вчених, як: О. Амоша [1], Н. Брюховецька [2], А. Землянкін [3], А. Музиченко [4], О. Раєвнева [5] та ін. У своїх працях вони проводили дослідження різних підходів до оцінки інвестиційної активності підприємств, висували пропозиції стосовно покращення управління інвестиційними процесами. Однак треба наголосити, що в дослідженнях недостатньо уваги приділяють визначенню статистичного інструментарію, який можна використовувати для оцінки інтенсивності зміни кількісних показників інвестиційної активності промислових підприємств.

Метою статті є статистична оцінка інвестиційної активності промислових підприємств та визначення тенденцій їх розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. В останні роки в економіці України спостерігаються дестабілізуючі структурні деформації, які викликані політичною та економічною нестабільністю. В сучасних умовах підприємства не можуть забезпечити свій стабільний розвиток за рахунок власних коштів і потребують притоку інвестиційних ресурсів. Стратегічними завданнями з боку держави є створення сприятливого інвестиційного клімату та підвищення конкурентоздатності економіки України.

Залучення і використання інвестиційних ресурсів характеризується не тільки потенційним збільшенням доходів інвестора і реципієнта інвестицій, але і також наявністю інвестиційних ризиків. З тим, щоб інвестор був готовий вкласти власні тимчасово вільні грошові кошти або фінансові ресурси в об'єкт інвестування, даний об'єкт повинен характеризуватися певним рівнем привабливості або інвестиційної активності.

На основі дослідження сутності поняття «інвестиційна діяльність» можна зазначити, що це:

- 1) вид економічної та підприємницької діяльності [4, с. 334];
- 2) процес вкладення ресурсів і отримання потоку доходів [6, с. 23; 7, с. 26; 8, с. 19];
- 3) система економічних (виробничих) відносин [9, с. 421];
- 4) підгрунття економічного розвитку підприємства [10, с. 28].

Аналіз показників інвестиційної діяльності в економіці України у 2010–2015 рр. свідчить про покращення інвестиційного забезпечення економічного розвитку (табл. 1).

Таблиця 1

Показники інвестування української економіки

Вид промислової діяльності	2010	2011	2012	2013	2014	2015	I кв. 2016
Капітальні інвестиції в економіку, млн грн	180575,5	241286,0	273256,0	249873,4	219419,9	273116,4	51591,7
Індекси капітальних інвестицій в економіку, %	103,4	118,8	108,5	88,9	75,9	98,3	104,9
Рівень інвестування економіки, % до ВВП	16,7	18,3	19,4	17,2	14,0	13,8	11,4
ВВП у фактичних цінах, млн грн	1082569	1316600	1408889	1454931	1566728	1979458	453185

У 2015 р. порівняно з 2010 р. спостерігається зменшення рівня інвестування економіки з 16,7 до 13,8%. Даний показник є важливим індикатором інвестиційної безпеки держави і повинен дорівнювати 25% [11]. Отже, існуючий рівень достатності інвестицій для забезпечення економічного розвитку на

засадах технологічної модернізації промислового виробництва є недостатнім.

Інвестування галузі промисловості сприятиме підвищенню їх рівня матеріально-технічної бази (табл. 2).

Таблиця 2

Структура капітальних інвестицій за видами промислової діяльності, % [12]

Вид промислової діяльності	2010	2011	2012	2013	2014	2015	I кв. 2016
Промисловість	100	100	100	100	100	100	100
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	27,55	28,07	24,34	22,16	23,20	21,07	21,07
Переробна промисловість	54,44	53,55	46,15	45,83	49,25	52,73	57,88
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	16,76	17,12	27,71	30,04	26,55	24,35	19,83
Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	1,25	1,26	1,80	1,97	1,00	1,85	1,21

У структурі капітальних інвестицій зменшилася частка інвестицій у добувну промисловість (з 26,6% у 2010 р. до 21,06% у 2015 р.). Відбулося зменшення частки інвестування у підприємства переробної промисловості (з 58,5% у 2010 р. до 52,73% у 2015 р.), але у I кв. 2016 р. порівняно з аналогічним періодом 2015 р. спостерігається зростання частки до 57,33% (у 2015 р. – 53,2%) (табл. 2). За 2015 р. пріоритетними видами переробної промисловості з точки зору надходження інвестицій у основний капітал були металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів (26,98%).

Слід зазначити, що можливості здійснення інвестиційної діяльності підприємств визначаються їхнім фінансовим станом. Окрім того, саме його покращення є основною передумовою активізації інвестиційної діяльності. Промисловим підприємствам вдалося поліпшити свій фінансовий стан у 2012 р., проте уповільнення розвитку світової економіки і зменшення попиту на зовнішніх ринках на продукцію українських виробників негативно позначилося на їхніх можливостях формувати власні інвестиційні ресурси.

Інвестиційний потенціал підприємств суттєво різниться залежно від видів економічної діяльності. Надмірна концентрація наявних доходів у секторі фінансових корпорацій порушує рівновагу між доходами підприємств і фінансових корпорацій, що знекровлює реальний сектор економіки, обмежуючи можливості функціонування та розширеного відтворення у сфері виробництва. Галузі з виробництва кінцевих продуктів з високою доданою вартістю функціонують в умовах низької рентабельності й не можуть формувати ресурси розширеного відтворення. Зокрема, найвищий рівень рентабельності операційної діяльності серед видів промислової діяльності в 2015 р. має добувну галузь (6,1%) на про-

тивіагу машинобудуванню (3,1%), виробництво хімічних речовин і хімічної продукції (-15,3%), металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування (0,6%) [12].

Важливими джерелами інвестиційних ресурсів є кошти державного та місцевого бюджетів, кредитні ресурси банків та інших фінансових установ, кошти населення на будівництво житла, кошти іноземних інвесторів (табл. 3). Однак можливості державного бюджету України щодо підтримки підприємств в періоді 2012–2015 рр. були обмежені: дефіцит держбюджету у 2012 р. становив 36,5%, у 2013 р. – 7,8, у 2014 р. – 10,96, у 2015 р. – 25,4% ВВП [13].

Головним джерелом капітальних інвестицій виступають власні кошти підприємств та організацій (67,50% у 2015 р., у I кв. 2016 р. – 73,5%, що на 5,02 в.п. більше ніж у 2015 р. за аналогічний період).

Не менш важливим джерелом фінансового забезпечення інвестиційної активності підприємств виступають прямі іноземні інвестиції (ПІІ), однак їх обсяги у промисловість України є незначними – за рахунок коштів іноземних інвесторів у 2014 р. освоєно 2,7% від загального обсягу капітальних інвестицій у промисловість.

У сучасних умовах стимулювання інвестиційної активності промислових підприємств важкою промисловістю з виробництва продукції з високою доданою вартістю – металургійна промисловість, машинобудування, хімічна промисловість – є досить актуальним.

Проаналізуємо обсяг залучених прямих іноземних інвестицій у національну економіку (рис. 1). Так, за період 2010 по 2013 р. обсяг залучених інвестицій збільшився з 44708,0 до 58156,9 млн. дол. або

на 30,08%. Зважаючи на складне, насамперед, політико-економічне становище в Україні з 2014 р. по 1.04.2016 р. обсяг залучених інвестицій зменшився з 55,345916,0 млн дол. до 43371,4 млн дол. або на 5,54%. Відтік іноземних інвестицій тільки за перший квартал 2016 р. становив 42820,4 млн дол.

Найбільшими у структурі накопичених у промисловості ПІ є частки металургійної промисловості (37,38% накопичених ПІ у промисловості).

Значно менш привабливими для іноземних інвесторів є високотехнологічні виробництва: частка ПІ у вітчизняне машинобудування становила лише 6,83%, у хімічний комплекс 6,06%.

Таблиця 3

Динаміка і структура капітальних інвестицій в Україні за джерелами фінансування [12]

Вид діяльності	2010		2011		2012		2013		2014*		2015		I кв. 2016	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Усього	180576	100	241286	100	273256	100	249873	100	219420	100	273116	100	51591,7	100
у тому числі за рахунок														
коштів державного бюджету	10223,3	5,66	17376,7	7,20	16288,3	5,96	6174,9	2,47	2738,7	1,25	6919,5	2,53	251,7	0,5
коштів місцевих бюджетів	5730,8	3,17	7746,9	3,21	8555,7	3,13	6796,8	2,72	5918,2	2,70	14260	5,22	914,1	1,8
власних коштів підприємств та організацій	111371	61,68	147570	61,16	171177	62,64	165787	66,35	154630	70,47	184351	67,50	37916,7	73,5
кредитів банків та інших позик	22888,1	12,68	36651,9	15,19	39724,7	14,54	34734,7	13,90	21739,3	9,91	20740,1	7,59	3929,3	7,6
коштів іноземних інвесторів	3723,9	2,06	5038,9	2,09	4904,3	1,79	4271,3	1,71	5639,8	2,57	8185,4	3,00	1040,4	2,0
коштів населення на будівництво житла	18885,9	10,46	17589,2	7,29	22575,5	8,26	24072,3	9,63	22064,2	10,06	31985,4	11,71	6216,4	12,0
інших джерел фінансування	7752,5	4,29	9312,8	3,86	10030,9	3,67	8036,7	3,22	6690,2	3,05	6674,7	2,44	1323,1	2,6

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

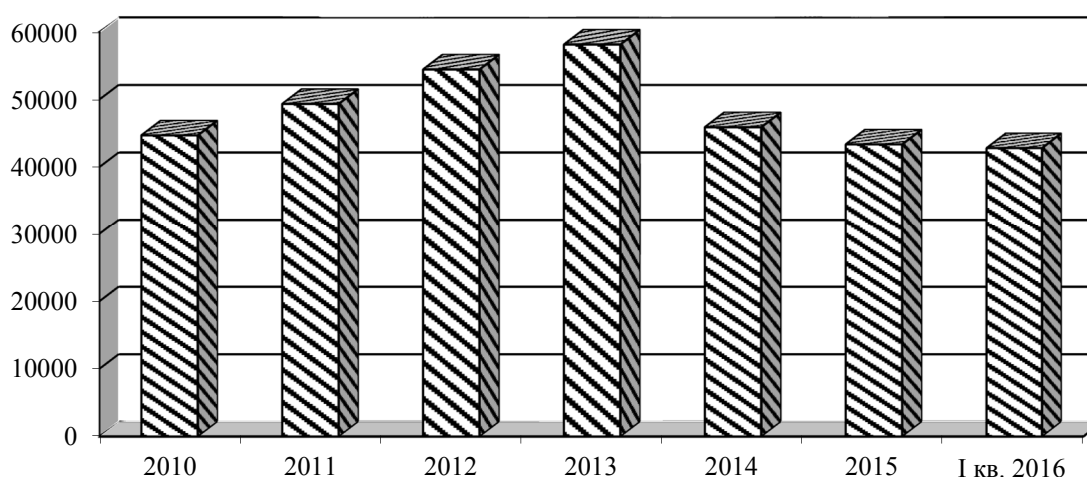

Рис. 1. Обсяг залучених прямих іноземних інвестицій в українську економіку за період 2010–1.04.2016 рр., млн грн [12]

За підсумками 2015 р. великих та середніх підприємств до оподаткування за видами економічної діяльності в цілому по економіці отримано 340,1 млрд грн збитків (26,3% підприємств отримали збиток) (рис. 2).

У 2015 р. баланс збитків підприємств досяг за обсягами 17,2% ВВП країни. Найбільші обсяги збитків отримано у промисловості у 2014 р – 523,58 млрд грн.

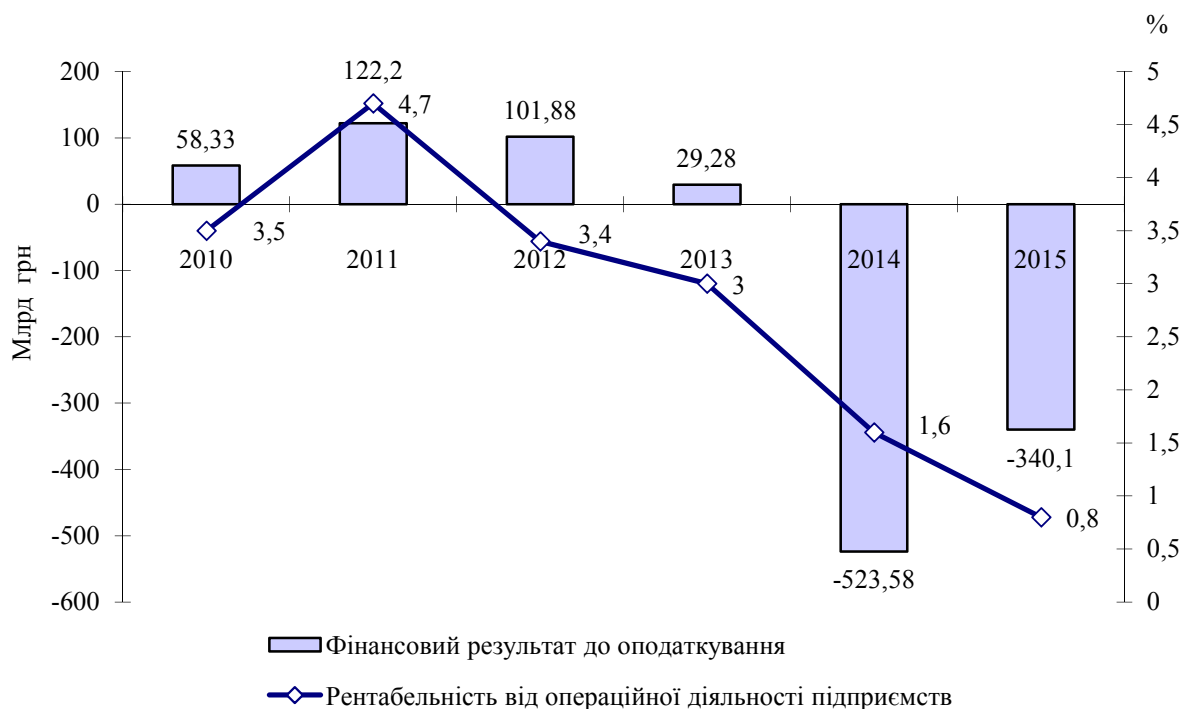

Рис. 2. Загальні обсяги фінансових результатів до оподаткування у 2010-2015 рр., млрд грн та рентабельність від операційної діяльності, % [12]

Значення рентабельності операційної діяльності підприємств знижується з 2012 до 2015 р. Її максимальне значення 4,7% припадає на 2011 р. і мінімальне – 0,8% на 2015 р. Вкрай необхідне у такому випадку системне оновлення техніко-технологічної структури економіки потребує масштабних інвестицій в основний капітал. Якість життя населення та інші найважливіші характеристики розвитку сучасного суспільства теж залежать від темпів економічного зростання країни.

На основі проведеного дослідження можна відзначити наступні чинники, які знижують інвестиційну активність підприємств:

- недостатня конкурентоспроможність використовуваних основних виробничих фондів і технологій;
- низький рівень конкурентоспроможності товарів;
- високий рівень зносу техніки і устаткування підприємств;
- недостатність інноваційного заділу, від якого безпосередньо залежить можливість здійснення інвестиційного прориву в промисловому секторі національної економічної системи;
- недосконалість інноваційної і інформаційної інфраструктури;
- дефіцит ресурсів для прискореного розвитку промислових підприємств;
- дефіцит енергоресурсів і, як наслідок, високий рівень залежності підприємств від тарифів на енергоносії;

- неготовність керівництва промислових підприємств до активного впровадження і використання принципово нових ринкових механізмів управління, ресурсозбереження, організації виробничих процесів і стимулювання трудової діяльності.

Висновки. Пріоритети інвестиційного забезпечення структурних зрушень у промисловості повинні визначатися на основі стратегії розвитку промисловості, де мають бути окреслені напрями: реструктуризації промисловості з урахуванням національних інтересів та конкурентних переваг; зниження енергоємності виробництва; зниження залежності промисловості від кон'юнктури світових ринків; розвитку міжнародного співробітництва на основі комерціалізації нематеріальних активів і кооперації у важливих для України сферах (космічній галузі, авіабудуванні, суднобудуванні, автомобілебудуванні, оборонно-промисловому комплексі, індустрії інформаційно-комунікаційних технологій); створення потужних оргструктур, здатних акумулювати інвестиційні ресурси, генерувати радикальні нововведення, створювати замкнені цикли виробництва, налагоджувати кооперацію на регіональному, державному і міжнародному рівнях.

Література

1. Амоша О.І. Моделювання та прогнозування економічного розвитку регіонів України / О.І. Амоша, В.М. Геєць, С.О. Довгий, І.В. Сергієнко, В.П. Вишневський ; ред.: О.І. Амоша, В.М. Геєць; НАН України, Ін-т економіки та прогнозування, Ін-т економіки пром-сті, Ін-т кібернетики ім. В.М.

Глушкова, Ін-т телекомунікацій і глобал. інформ. простору. – Київ : Інформ. системи, 2013. – 439 с.

2. Брюховецька Н.Ю. Моделювання інвестиційної привабливості публічного акціонерного товариства як основа прийняття управлінських рішень / Н.Ю. Брюховецька, О.В. Хасанова // Бізнес Інформ. – 2014. – №1. – С. 307–313.

3. **Землянкин А.И.** Вопросы стратегического развития инвестиционной деятельности на промышленных предприятиях / А.И. Землянкин, Г.В. Моисеев // Экономика промышленности. – 2008. – № 3. – С. 88-95.

4. **Музиченко А.С.** Інвестиційна діяльність в Україні : навч. посібник / А.С. Музиченко. – К. : Кондор, 2005. – 406 с.

5. Раєвнева О.В. Статистична оцінка інвестиційної активності в Україні / О.В. Раєвнева, Л.В. Гриневич // Бізнес Інформ. – 2012. – №7. – С. 111-114.

6. **Підхомний О.М.** Управління інвестиційними процесами на фінансових ринках: навч. посібник / О.М. Підхомний. – К : Кондор, 2003. – 184 с.

7. **Игонина Л.Л.** Инвестиции: учебник / Л.Л. Игонина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Магистр: НИЦ Инфра-М, 2013. – 752 с.

8. **Бланк І.О.** Фінансове забезпечення розвитку підприємств: монографія / І.О. Бланк, Л.О. Лігоненко, Н.М. Гуляєва, Г.В. Ситник, Л.Л. Стасюк ; ред.: І.О. Бланк ; Київ. нац. торг.ekon. ун-т. – К., 2011. – 343 с.

9. **Мацука В.** Методи регулювання міжнародної інвестиційної діяльності на національному рівні / В. Мацука // Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект : сб. науч. трудов. – Донецк : ДонНУ, 2002. – Ч. 2. – С. 421-423.

10. **Денисенко М.** Можливості активізації інвестування у сучасних умовах / М. Денисенко // Экономика України. – 2004. – № 8. – С. 28–32.

11. **Сухоруков А.І.** Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України: монографія / А.І. Сухоруков, Ю.М. Харазішвілі. – К. : НІСД, 2012. – 368 с.

12. **Офіційний сайт Державної служби статистики України** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

13. **Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2015 рік** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ibser.org.ua/news/429/129908/?fpage=1>.

Коритько Т. Ю. Оцінка інвестиційної активності промислових підприємств України

Статтю присвячено значенню промислових підприємств у формуванні та розвитку інвестицій-

ної активності України. Розглянуто різні теоретичні підходи до трактування поняття «інвестиційна активність». Доведено, що під інвестиційною активністю підприємства слід розуміти інтенсивність інвестиційної діяльності підприємства, яка пов'язана з досягненням поставленої мети. Проаналізовано тенденції розвитку інвестиційної активності промислових підприємств в Україні та визначено чинники, які знижують її рівень.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна активність, інвестиційна діяльність, промисловість, капітальні інвестиції

Коритько Т. Ю. Оценка инвестиционной активности промышленных предприятий Украины

Статья посвящена значению промышленных предприятий в формировании и развитии инвестиционной активности Украины. Рассмотрены разные теоретические подходы к трактовке понятия «инвестиционная активность». Определено, что под инвестиционной активностью предприятия следует понимать интенсивность инвестиционной деятельности предприятия, которая связана с достижением поставленной цели. Проанализировано состояние инвестиционной активности промышленных предприятий в Украине и определены факторы, которые снижают ее уровень. Предложены направления по улучшению инвестиционного климата в Украине.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная активность, инвестиционная деятельность, промышленность, капитальные инвестиции.

Korytko T. Estimation of investment activity of industrial enterprises Ukraine

The article is devoted the value of industrial enterprises in forming and development of investment activity of Ukraine. The different theoretical going is certain near interpretation of concept «Investment activity». It is certain that under investment activity of enterprise it is necessary to understand intensity of investment activity of enterprise, which is related to achievement of the put purpose. Consisting of investment activity of industrial enterprises is analysed of Ukraine and factors which reduce its level are certain. Offered direction on the improvement of investment climate in Ukraine.

Keywords: investments, investment activity, investment activity, industry, capital investments.

Стаття надійшла до редакції 15.07.2016

Прийнято до друку 21.09.2016